

§ 1

Úplné znění § 1 – v tomto znění od 1. 1. 2014 – poslední změna zákonem č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Občanský soudní řád upravuje postup soudu a účastníků v občanském soudním řízení tak, aby byla zajištěna spravedlivá ochrana soukromých práv a oprávněných zájmů účastníků, jakož i výchova k dodržování smluv a zákonů, k čestnému plnění povinností a k úctě k právům jiných osob.

Komentář k § 1
Komentátor: Jirsa

V prvním komentovaném ustanovení občanského soudního řádu je vyjádřen smysl procesního předpisu a celého soudního řízení, kterým je realizace ústavně zaručeného *práva na soudní ochranu* a s ním souvisejícího tzv. *práva na spravedlivý proces*.

K tomu srov. např. *nález Ústavního soudu* ze dne 4. 7. 1996, *sp. zn. III. ÚS 80/96*: „Právo na soudní (a jinou právní) ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (právo na spravedlivý proces) je výrazem jedné ze stěžejních zásad, na nichž spočívá demokratický právní stát (čl. 1 úst. zák. č. 1/1993 Sb.), ctící jako ústavní a všelidské hodnoty práva a svobody člověka a občana (ditto); ochrana těchto práv je ústavně svěřena především obecným soudům (čl. 90 úst. zák. č. 1/1993 Sb.), které při výkonu své jurisdikční pravomoci jsou vázány zákonem (čl. 95 odst. 1 úst. zák. č. 1/1993 Sb.), a to – jak se rozumí samo sebou – jak v oblasti hmotného, tak i procesního práva, jehož předpisy (pro úsilí o ochranu práva) vymezují stanovený postup (čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod), jímž je vázán nejen účastník soudního řízení, ale i obecný soud sám; aplikace těchto procesních předpisů obecnými soudy, případně jejich výklad jako formální (procesní) předpoklad spravedlnosti jejich rozhodnutí musí proto být vždy s ústavními principy v shodě.“

Ustanovením § 1 se *Ústavní soud* ve své rozhodovací činnosti zabývá často. Například již ve svém *nálezu* ze dne 30. 11. 1999, *sp. zn. I. ÚS 531/98*, výstižně rozvinul definici procesního předpisu (jeho účelu a smyslu) takto: „Občanský soudní řád je nástrojem soudu k zajištění spravedlivé ochrany práv a oprávněných zájmů účastníků v občanském soudním řízení (§ 1). Jde o normu, jejímž cílem je určitě a srozumitelně upravit postup soudu a účastníků řízení ve všech procesních situacích, které mohou za trvání sporu nastat. Avšak ani tento předpis, jakkoliv je obsáhlý, nemůže poskytovat odpovědi na všechny otázky, které v průběhu řízení musí soud rozhodnout. Postrádá-li občanský soudní řád návod, jak v konkrétní procesní situaci postupovat, neznamená to, že by smysl a účel občanského soudního řízení nemohl být naplněn. Z nedostatku výslovné právní úpravy lze dovodit jen to, že vymezení postupu v takovéto procesní situaci zákon ponechává na interpretační praxi soudů. Je však samozřejmé, že výklad právního předpisu musí být založen na principech vyjádřených v ustanoveních § 1 až 6 o. s. ř., jakož i na souladu s ústavními principy spravedlivého procesu.“

Ústavní soud zřetelně a konzistentně vyjadřuje své přesvědčení, že procesní předpis by měl vždy sloužit jen jako účelný nástroj k nalezení hmotného práva, nikoliv k tomu, aby se z něj samotného stal smysl celého řízení před soudem. Preferuje také jednoznačně *přírozenoprávní (materiální) přístup k procesu* před jeho formalistickým pojetím, v němž má účastník pocit, že soud vede řízení sám pro sebe, a nikoliv pro něj. K tomu lze například citovat z *nálezu Ústavního soudu* ze dne 20. 12. 2006, *sp. zn. II. ÚS 188/06*: „Ústavní soud připomíná, že úkolem obecných soudů především je, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům (čl. 90 Ústavy ČR). Za »zákonem stanovený způsob« je třeba považovat postup činěný v souladu s občanským soudním řádem, který soudům ukládá postupovat nejen tak, aby byla zajištěna spravedlivá ochrana práv a oprávněných zájmů účastníků, jakož i výchova k zachovávaní zákonů, ale též tak, aby nebylo zneužíváno právo (§ 1, 2). Obecné soudy proto musí interpretovat a aplikovat ustanovení občanského soudního řádu v souladu s účelem základního práva na soudní ochranu a upřednostňovat materiální chápání práva na soudní ochranu před formalistickým posuzováním předpokladů projednatelnosti návrhu.“

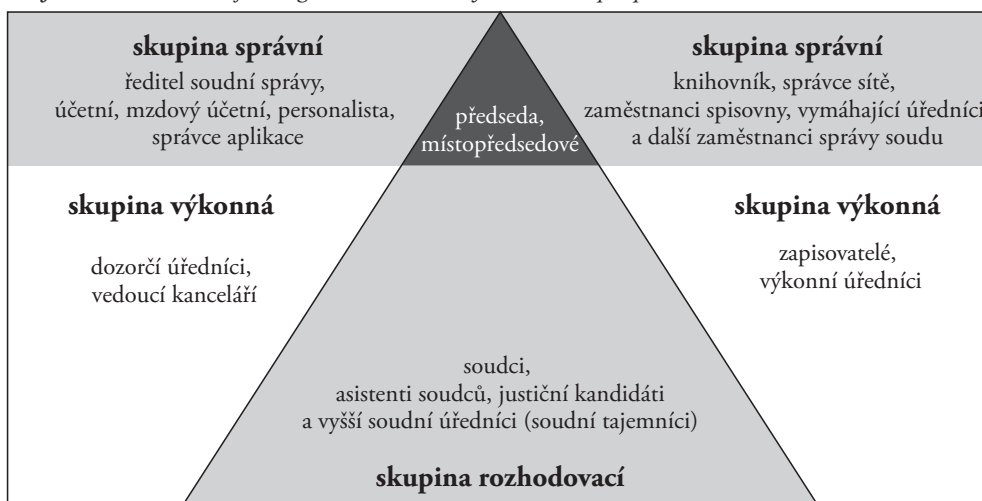
Postup soudu je podle § 1 postupem podle ustanovení občanského soudního řádu. Chápeme jím však pro účely tohoto komentáře *řetězec všech dílčích kroků*, které soud činí od zahájení řízení, nejčastěji od přijetí návrhu v podatelně až po založení spisu na spisovnu. Úmyslně je zvýrazněno slovo *soud*, protože ke konečnému vyřešení kauzy zdaleka nevede jenom postup soudce (případně senátu).

Celá pasáž obecných ustanovení (nejen to komentované) je ovšem podpůrně použitelná nejenom na sporná řízení upravená od 1. 1. 2014 výlučně občanským soudním řádem ve znění po novele č. 293/2013 Sb., ale i na *řízení zvláštní* (která upravuje zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních; insolvenční zákon – ve znění novely č. 294/2013 Sb., a zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob).

Je-li tedy v komentáři zmínka o postupu soudu, chápeme tím nejen *úkony soudu* ve smyslu ustanovení § 36–40b, ale také *další úkony*, které jsou svěřeny soudci, případně vyššímu soudnímu úředníkovi, soudnímu tajemníkovi, justičnímu kandidátovi či asistentovi soudce, administrativě i správě soudu – řetězec všech postupných kroků, které soud musí vykonat na cestě za rozhodnutím (a zčásti i po něm). Práce u soudu je prací týmovou a účastníkovi řízení je vcelku lhostejné, zda jednotlivé úkony provádí soudce nebo někdo jiný, zajímá jej především výsledek v podobě konečného rozhodnutí, případně jeho výkon (exekuce).

Každý soud je organizací, v níž pracují soudci, asistenti soudců, justiční kandidáti a vyšší soudní úředníci (soudní tajemníci), tedy *skupina „rozhodovací“*. Dále je zde *skupina „výkonná“* (dozorčí úředníci, vedoucí kanceláří, zapisovatelé, pracovníci podatelny, vyššího podacího oddělení, výkonní úředníci) a konečně *skupina „správní“*, tedy ředitel soudní správy, účetní, mzdový účetní, personalista, správce aplikace, knihovník, správce sítě, zaměstnanci spisovny, vymáhající úředníci a další zaměstnanci správy soudu.

Graf č. 1: Členění soudu jako organizace z hlediska funkčních skupin pracovníků.

V týmové práci soudu musí soudce být individualitou, nikoliv však individualistou. Proto se v poslední době často hovoří o nutné změně organizace práce u jednotlivých soudů spočívající ve vytvoření minitýmů soustředěných kolem soudců.

Minitým je pružně a operativně fungující útvar, ve kterém jsou zvýrazněny přímé vztahy mezi soudcem a jeho podpůrným personálem, spolupracovníky v týmu.

Tím, kdo především ovlivňuje postup soudu v jednotlivé kauze, je *soudce*. Především v jeho rukou je ochrana konkrétního práva a to, kdy se účastníci dočkají konečného rozhodnutí. Soudce však potřebuje k výkonu své funkce odpovídající podmínky, které pro něj musí vytvořit správa soudnictví, především Ministerstvo spravedlnosti, jednotliví předsedové soudů a ředitelé soudních správ (k tomu srov. hlava III zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích). Jestliže soudce tyto podmínky zajištěny má a postupuje v řízení s průtahy, vystavuje se nebezpečí kárného stíhání (zák. č. 6/2002 Sb., zák. č. 7/2002 Sb.), které může skončit v těch nejzávažnějších případech i odvoláním z funkce.

Podle úvodního ustanovení se v případech občanského soudního řádu jedná o *zákonnou úpravu* postupu soudu a účastníků. Vedle této úpravy, obsažené též v *zákonu č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích*, existuje však i úprava vyšší (v rovině ústavních garancí a základních lidských práv a svobod) a naopak nižší (podzákonné předpisy). Protože je postup soudu souhrnem konkrétních kroků všech justičních zaměstnanců na cestě za spravedlností, najdeme jeho úpravu ve více předpisech.

Z předpisů ústavních je to především *Ústava České republiky* (ústavní zákon č. 1/1993 Sb.), která se věnuje soudní moci v hlavě čtvrté, a dále *Listina základních práv a svobod* (ústavní zákon č. 23/1991 Sb.) – hlava pátá – právo na soudní a jinou právní ochranu. Listina základních práv a svobod v zásadě jen „provádí“ *Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod*, kterou Česká a Slovenská Federativní republika ratifikovala dne 18. 3. 1992 a která upravuje ve svém článku 6 *právo na spravedlivý proces*.

Z podzákoných norem upravuje postup soudu především *jednací řád* (vyhláška č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy) a *kancelářský řád* (instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 505/2001-Org., kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy). Tyto předpisy jsou však natolik podrobné a psané odborným (justičním) jazykem, že je vhodnější, má-li někdo zájem seznámit se podrobněji s organizací práce a úpravou postupu konkrétního soudu, soustředit se spíše na webové stránky, které má každý soud a které najdeme na adrese www.justice.cz. Zde je možné především nahlédnout do *rozvrhu práce*, hlavního organizačního dokumentu upravujícího chod soudu v konkrétním kalendářním roce, který je i v listinné podobě přístupný zpravidla v sekretariátu předsedy nebo ředitele soudní správy. V rozvrhu práce je uvedeno zejména to, jak se jednotlivé případy rozdělují mezi soudce a ostatní justiční zaměstnance.

Postup účastníků ve smyslu komentovaného ustanovení nelze zaměňovat za *úkony účastníků* (§ 41–44) a bude dále vždy chápán jako *souhrn povolených prostředků, jež může účastník použít pro dosažení úspěchu ve věci*. Pokud účastník v řízení postupuje nesprávně a nezodpovědně, může to pro něj v lepším případě znamenat oddálení konečného rozhodnutí, v horším případě finanční újmu (prohra ve sporu, pořádková pokuta, náhrada nákladů řízení), přičemž neúspěchu ve věci se může dočkat dokonce i bez meritorního pojednání, například kontumací podle ustanovení § 153b.

Smyslem postupu soudu a účastníků je spravedlivá ochrana soukromých práv a výchova k zachování zákonů, ale (možná spíše „především“) i *dodržování smluv*, k čestnému plnění povinností a k účtům k právům jiných osob. Jinými slovy *ochrana spravedlnosti a výchova účastníků* (ale i ostatních osob na řízení zúčastněných) k čestnému plnění občanských povinností a lepšímu právnímu vědomí. Procesní předpis na tomto místě a celé řadě jiných provádí příslušná hmotněprávní ustanovení – plní roli *služky (berličky) práva hmotného*. V této souvislosti zejména ustanovení § 2 odst. 1, věta první, obč. zák., podle něhož každé ustanovení soukromého práva lze vykládat jenom ve shodě s Listinou základních práv a svobod a ústavním pořádkem vůbec, se zásadami, na nichž spočívá tento zákon, jakož i s trvalým zřetelem k hodnotám, které se tím chrání.

Dále ustanovení § 3 naposledy citovaného zákona, který říká, že soukromé právo chrání důstojnost a svobodu člověka a jeho přirozené právo brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny nebo lidí jemu blízkých takovým způsobem, jenž nepůsobí bezdůvodně újmu druhým a spočívá zejména na zásadách, že

- a) každý má právo na ochranu svého života a zdraví, jakož i svobody, cti, důstojnosti a soukromí,
- b) rodina, rodičovství a manželství požívají zvláštní zákonné ochrany,
- c) nikdo nesmí pro nedostatek věku, rozumu nebo pro závislost svého postavení utrpět nedůvodnou újmu; nikdo však také nesmí bezdůvodně těžit z vlastní neschopnosti k újmě druhých,
- d) daný slib zavazuje a smlouvy mají být splněny,
- e) vlastnické právo je chráněno zákonem a jen zákon může stanovit, jak toto právo vzniká a zaniká, a
- f) nikomu nelze odepřít, co mu po právu náleží.

Soukromé právo vyvěrá také z dalších obecně uznaných zásad spravedlnosti a práva.

Jinak řečeno – civilní procesní předpis, který je součástí *veřejného práva*, musí primárně plnit roli *ochránce práv soukromých*. Jde o „*návod k použití*“, z něhož se nesmí stát bezúčelný předmět „vědy“, instrument pro formalistické postupy, v nichž jde o vše jiné než o spravedlnost.

Například: *Pokud soudce v mediálně sledované kauze nařídí pečlivě připravené první jednání, k němuž zajistí a při jednání provede veškeré potřebné důkazy, umožní přítomným novinářům pořádit zvukové i obrazové záznamy, rozsudek po vyhlášení řádně odůvodní, splní svoji zákonnou povinnost vyplývající z § 1 mnohem lépe než soudce, který jednání donekonečna odročuje, novinářům činí schválnosti v podobě zákazů a příkazů, případně vyloučí veřejnost s pochybnými argumenty a namísto odůvodnění rozsudku v jednací síni odkáže na jeho písemné vyhotovení.*

Nebo: *Jestliže soudce toleruje obstrukční chování jednoho účastníka (pravidelně toho, který nějakým způsobem poruší svoji povinnost), nechrání účastníka „poctivého“, nepostupuje nejen podle prvního ustanovení tohoto procesního předpisu, ale porušuje i řadu ustanovení jiných – dokonce zakotvených v ústavní rovině.*

Takzvaný přepjatý formalismus, tedy interpretace procesního předpisu, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti, pak zakládá „porušení základního práva a svobody“ a může vést až *Ústavní soud* ke kasaci rozhodnutí soudů obecných (viz např. *nález* ze dne 13. listopadu 2012, *sp. zn. I. ÚS 563/11*, nebo *nález* ze dne 2. 3. 2000, *sp. zn. III. ÚS 269/99*). Projevem nepřipustného formalismu jsou mj. Ústavním

soudem dlouhodobě kritizované tendence postupovat v řízení podle předem daných „algoritmů“, tabulek či vzorů. Soud je povinen v každé věci *ad hoc* brát v úvahu její konkrétní a specifické okolnosti; proto není například přípustné, aby „vyměřoval“ výživné podle podpůrných tabulek, automaticky určoval výši odčinění imateriální újmy na zdraví podle Metodiky Nejvyššího soudu apod.

Soudy tedy plní nejen roli ochrannou, ale i výchovně preventivní, a to, jak důsledně soudci v jednotlivých kauzách postupují, má značný vliv na úroveň právního prostředí v naší společnosti. Jen silné a rozhodné soudy posílí v občanech právní vědomí, pocit, že platit dluh se musí řádně a včas, že vlastnické právo je nedotknutelné, že se mají plnit závazkové povinnosti, atd.

Také proto musí být, zejména pro naplňování výchovné role, důsledně dodržována *zásada veřejnosti* (srov. komentář k § 116) a soud nesmí připustit, aby účastníci procesní právo během řízení v rozporu s textem i duchem zákona zneužívali.

Komentátor: Trebatický

Úprava postupu soudu a účastníků obsažená v občanském soudním řádu platí v zásadě i pro řízení o soukromoprávních nárocích *s mezinárodním prvkem*. Jde o obecně uznávaný princip, z něhož existují některé dílčí výjimky, který výslovně deklaruje ustanovení § 48 za použití § 1 zák. č. 97/1963 Sb., resp. s účinností od 1. 1. 2014 ustanovení § 8 za použití § 1 zák. č. 91/2012 Sb.

Postup soudu a účastníků v civilním řízení ve věcech s mezinárodním prvkem je v rámci *Evropské unie* upraven v některých případech *ve zvláštních předpisech*. Pomineme-li z důvodu jejich specifického předmětu úpravy nařízení č. 1346/2000 o úpadkovém řízení, komentář k němuž lze nalézt ve zprávě prof. Miguela Virgose a Etienna Schmita z roku 1996 k tehdy členskými státy EU připravované Úmluvě o insolvenčním řízení, kterou však Velká Británie odmítla podepsat, nařízení č. 207/2009 o ochranné známce Společenství a nařízení č. 6/2002 o (průmyslových) vzorech Společenství, takto jsou především nařízením č. 44/2001, resp. s účinností od 10. 1. 2015 nařízením č. 1215/2012, upraveny otázky soudní příslušnosti, uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, nařízením č. 2201/2003 otázky soudní příslušnosti, uznávání a výkonu soudních rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti, nařízením č. 4/2009 otázky příslušnosti, rozhodného práva, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech vyživovacích povinností (viz komentář k § 7), nařízením č. 1393/2007 je upraveno doručování soudních písemností do ostatních členských zemí (viz komentář k § 50j), nařízením č. 1206/2001 dokazování v ostatních členských státech (viz komentář k § 122), zákonem č. 629/2004 Sb. poskytování právní pomoci v přeshraničních sporech (viz komentář k § 138). Nařízením č. 650/2012 upravuje příslušnost, rozhodné právo, uznávání a výkon rozhodnutí a přijímání a výkon veřejných listin v dědických věcech a vytvoření evropského dědického osvědčení. Nařízením č. 1896/2006 je speciálně upraveno řízení o evropském platebním rozkazu, které bylo výslovně zakotveno i do občanského soudního řádu (viz komentář k § 174b), nařízením č. 805/2004 evropský exekuční titul pro nesporné nároky (viz komentář k § 353) a nařízením č. 861/2007 evropské řízení o drobných nárocích.

Evropské řízení o drobných nárocích je řízením, v němž může žalobce v přeshraničních sporech za účelem ochrany svých práv namísto zahajování standardního řízení podle občanského soudního řádu *fakultativně* uplatnit nárok, jehož výše *nepřesahuje částku 2000 €* bez příslušenství. Úprava platí ve všech členských státech mimo Dánsko. Přeshraničním sporem je přítom spor, ve kterém alespoň jeden z účastníků má bydliště (sídlo) v jiné členské zemi, než ve které se řízení koná. Bydliště, resp. sídlo účastníka se stanoví podle článků 59 a 60 nařízení č. 44/2001.

V tomto řízení lze projednat občanskoprávní a obchodněprávní nároky *kromě nároků* z odpovědnosti státu za jednání a opominutí při výkonu státní moci (*acta iure imperii*), nároků z pracovněprávních vztahů, z porušení práv na ochranu soukromí a osobnostních práv, včetně pomluvy, majetkových nároků mezi manželi, nároků opírajících se o vyživovací povinnost, nároků ze závěti a dědictví a dalších nároků vyloučených z působnosti této úpravy čl. 2 nařízení. Nelze-li návrh zahrnout do působnosti nařízení č. 861/2007, soud o tom žalobce uvědomí, a pokud tento na projednání věci trvá, projedná ji ve standardním občanskoprávním řízení.

Řízení se *zabývá návrhem*, jehož obsah upravuje vzorový formulář A, podaným u příslušného soudu přímo nebo poštou, eventuálně elektronickou poštou s použitím uznávaného elektronického podpisu dle zákona č. 297/2016 Sb. Za předpokladu doplnění návrhu předložením jeho originálu ve lhůtě 3 dnů lze návrh podat také elektronickou poštou nebo faxem. Řízení je v zásadě *písemné*.

Má-li návrh na zahájení řízení *vady* v podobě své neúplnosti, neurčitosti či nesrozumitelnosti, soud vyzve žalobce k jeho opravě nebo doplnění. Využije přitom formulář typu B. Neodstraní-li žalobce v určené lhůtě vady návrhu, nebo je-li návrh zjevně neopodstatněný či žaloba nepřijatelná, soud návrh *odmítne*. Pojmy „zjevně neopodstatněný“ a „nepřijatelný“ je přitom třeba dle čl. 13 preambule nařízení vykládat ve smyslu vnitrostátní úpravy.

Není-li návrh zatížen uvedenými nedostatky, soud jej spolu s *výzvou k vyjádření* v podobě formuláře C zašle ve lhůtě 14 dnů žalovanému. Ten má 30 dnů na to, aby se k žalobě vyjádřil. Obdržené vyjádření žalovaného soud zašle opět ve lhůtě 14 dnů žalobci.

Případně *vzájemný návrh* je třeba uplatnit za použití formuláře A. Soud s jeho obsahem obeznámí žalobce, který má na vyjádření lhůtu třiceti dnů, stejným způsobem jako žalovaného s žalobou. Přesahuje-li vzájemný návrh částku 2000 €, soud celou věc projedná běžným způsobem v řízení podle občanského soudního řádu. Ve smyslu ustanovení čl. 6 odst. 3 nařízení č. 44/2001 by měl být pojem vzájemný návrh (nárok) vykládán jako návrh týkající se stejné smlouvy či stejné skutečnosti jako návrh původní. Vzájemným návrhem není námitka započtení. Je zároveň třeba, aby i předmět vzájemného návrhu spadl do působnosti tohoto nařízení.

Ve lhůtě 30 dnů od obdržení vyjádření žalovaného k žalobě, resp. od obdržení vyjádření žalobce k vzájemnému návrhu žalovaného je soud povinen *o věci rozhodnout*. Nejsou-li však účastníky poskytnuté údaje pro rozhodnutí věci dostatečné, je soud oprávněn vyzvat je k doplnění poskytnutých informací ve lhůtě 30 dnů. Může také vyzvat účastníky k doplnění důkazů, nebo, považují-li to za užitečné, nařídit ve věci jednání, které se musí konat ve lhůtě 30 dnů od jeho nařízení. V těchto případech je soud povinen rozhodnout do 30 dnů od obdržení všech nezbytných podkladů, resp. od konání ve věci nařízeného jednání. Soud je povinen o věci rozhodnout i v případě, že účastníci v určených lhůtách na výzvu soudu nereagují. Na žádost účastníka a bezplatně soud prostřednictvím formuláře D potvrdí, že o věci bylo rozhodnuto.

Lhůty stanovené nařízením pro úkony účastníků může soud ve výjimečných případech v zájmu ochrany jejich práv prodloužit. Spolu se stanovením lhůty je třeba účastníka poučit o důsledcích jejího zmeškání. Nelze-li ve výjimečných případech dodržet lhůty stanovené pro postup soudu, soud učiní příslušný úkon co nejdříve. Pro účely výpočtu lhůt podle tohoto nařízení se postupuje podle nařízení č. 1182/71.

Náklady řízení, které byly účelně vynaloženy, hradí účastník, který neměl ve věci úspěch.

Vydané rozhodnutí lze napadnout *opravným prostředkem* v souladu s vnitrostátním právem. Krom toho v případě, že žaloba či předvolání k jednání nebyly žalovanému doručeny s dokladem o přijetí nebo mu nebyly doručeny s dostatečným předstihem tak, aby bez své viny mohl včas připravit svoji obranu, nebo pokud se žalovaný nemohl v řízení bránit z důvodu vyšší moci či z důvodu mimořádných okolností, které nezavinil, a za předpokladu, že žalovaný jedná bezodkladně, může *žádat přezkoumání* ve věci vydaného rozhodnutí. Nejsou-li uvedené podmínky splněny, soud přezkum odmítne. V případě, že návrh je důvodný, soud rozhodne, že přezkum je oprávněný. Ve věci vydané rozhodnutí dle čl. 18 odst. 2 nařízení je pak od počátku neplatné.

Doručování se provádí podle čl. 13 poštou s potvrzením o přijetí písemnosti.

Z hlediska nároků kladených na používané *jazyky* samotné řízení probíhá dle čl. 6 v češtině. To platí pro žalobní formulář, vyjádření žalovaného, případný vzájemný návrh, vyjádření žalobce ke vzájemnému návrhu a označení příslušných podpůrných (důkazních) listin. Obdrží-li soud jinou, např. důkazní, listinu v jiném jazyce, než ve kterém je vedeno řízení, je oprávněn po účastníku, který ji předložil, žádat její překlad do češtiny, je-li to nezbytné pro rozhodnutí o věci. Odmítne-li účastník přijetí písemnosti z důvodu, že není v jazyce, kterému rozumí, resp. v úředním jazyce země, do které je doručováno, soud o tom vyrozumí protistranu za účelem získání překladu dotčené listiny od ní.

Nařízení č. 861/2007 upravuje samostatně také otázky *uznání a výkonu* v tomto řízení vydaných rozhodnutí, jakož i jazykové požadavky, které jsou na vykonávací řízení kladeny. V otázkách výslovně neupravených odkazuje na vnitrostátní úpravu.

Podobně jako v případě dalších unijních předpisů přijatých v rámci soudní spolupráce v civilních věcech lze jednotlivé formuláře a další praktické a průběžně aktualizované informace získat na internetových stránkách *Evropského soudního atlasu ve věcech civilních*, resp. nově též na portálu evropské e-justice.

Spolupráci členských států Evropské unie kromě Dánska ve věcech občanských a obchodních má obecně zjednodušovat, urychlovat a celkově zlepšovat *Evropská soudní síť pro občanské a obchodní věci*, vytvořená rozhodnutím Rady č. 2001/470/ES. Činí tak jednak zřízením informačního systému pro veřejnost, který je veřejně přístupný na internetu, jednak zřízením informačního systému pro členy sítě, jehož smyslem je prostřednictvím vytvořených kontaktních míst poskytovat nezbytné informace, usnadňovat

komunikaci a přispívat k hladkému průběhu řízení s cizím prvkem jak v případech potřeby aplikace platné unijní či mezinárodní úpravy, tak i v případech, které upraveny nejsou, a kdy tedy postupovat podle konkrétní unijní úpravy či úpravy obsažené v mezinárodních smlouvách nelze.

V *případě absence zvláštní unijní úpravy* v souladu se zásadou *vnitrostátní procesní autonomie* platí v rozsahu její věcné působnosti úprava obsažená v občanském soudním řádu i v *řízeních o nárocích založených právem Evropské unie*. Uvedeného principu se na druhou stranu nelze dovolávat ve vztahu k rozhodnutí instituce EU vydanému podle úpravy přijaté na unijní úrovni, která navíc na vnitrostátní právo neodkazuje (viz např. *rozsudek Soudního dvora* ze dne 14. září 2010, *Akzo Nobel Chemicals Ltd a Akros Chemicals Ltd v. Evropská komise*, věc C-550/07 P, body 113, 114).

Vedle zákonné úpravy spolu se zásadami, na nichž je občanské soudní řízení postaveno, je ovšem v takových případech třeba brát v úvahu i požadavky, které na řízení klade *právo Evropské unie*. Jde hlavně o požadavek *zákazu diskriminace*, označovaný též jako princip ekvivalence či rovnocennosti a požadavek *efektivity práva EU* tak, jak jsou vykládány v rozhodnutích Soudního dvora Evropské unie (srov. např. *rozsudek Soudního dvora* ze dne 11. září 2003, *Safalero Srl v. Prefetto di Genova*, věc C-13/01, *rozsudek Soudního dvora* ze dne 13. března 2007, *Unibet /London/ Ltd a Unibet /International/ Ltd v. Justitiekanslern*, věc C-432/05, *rozsudek Soudního dvora* ze dne 24. března 2009, *Danske Slagterier v. Bundesrepublik Deutschland*, věc C-445/06). Ta jsou přístupná např. na internetových stránkách EUR-Lexu. V češtině jsou přitom dostupná rozhodnutí vydaná po vstupu České republiky do EU a výběr 948 rozhodnutí vydaných v době od roku 1956 do dubna 2004, označovaný jako tzv. historická judikatura, jejíž přehled se nachází např. na internetových stránkách Soudního dvora EU. Při práci s rozhodnutími Soudního dvora, a to platí obecně, je třeba pamatovat na to, že jednotlivá ustanovení v nich citovaných základních smluv byla pozměňujícími smlouvami již několikrát přečíslována a že v průběhu doby také došlo ke změně používaného pojmosloví (srov. zejména Amsterodamskou smlouvu z roku 1997 a Lisabonskou smlouvu z roku 2007).

Podle *zásady ekvivalence* podmínky pro uplatňování nároků založených ustanoveními práva EU *nesmějí být méně příznivé* než podmínky pro uplatňování podobných nároků založených vnitrostátním právem. Procesní úprava nesmí znevýhodňovat osoby z ostatních členských zemí vůči osobám tuzemským. Pokud vnitrostátní úprava takové méně příznivé podmínky pro uplatnění nároků založených právem EU obsahuje nebo znevýhodňuje-li cizince z jiné členské země, neměla by být aplikována.

Při absenci odpovídající unijní úpravy určuje *příslušnost soudu a procesní podmínky pro podání žaloby* na ochranu práv, která žalobci svědčí na základě přímého účinku práva EU, vnitrostátní právo každé členské země. Tyto podmínky nesmějí být méně příznivé, než jsou podmínky pro podávání podobných žalob čistě vnitrostátní povahy (srov. *rozsudek Soudního dvora* ze dne 16. prosince 1976, *Rewe-Zentralfinanz eG a Rewe-Zentral AG v. Landwirtschaftskammer für das Saarland*, věc 33-76, nebo *rozsudek Soudního dvora* ze dne 16. prosince 1976, *Comet BV v. Produktschap voor Siergewassen*, věc 45-76, *rozsudek Soudního dvora* ze dne 7. ledna 2004, *The Queen, na žádost Delena Wells v. Secretary of State for Transport, Local Government and the Regions*, věc C-201/02, *rozsudek Soudního dvora* ze dne 17. července 1997, *GT-Link A/S v. De Danske Statsbaner /DSB/*, věc C-242/95, *rozsudek Soudního dvora* ze dne 26. ledna 2010, *Transportes Urbanos y Servicios Generales SAL v. Administración del Estado*, věc C-118/08).

Jako příklad úpravy, která rozlišuje mezi tuzemci a cizinci, lze uvést požadavek na složení *jistoty za náklady řízení* podle ustanovení § 51 zák. č. 97/1963 Sb., resp. s účinností od 1. 1. 2014 podle § 11 zák. č. 91/2012 Sb. Podle něj cizinci, který se domáhá rozhodnutí o majetkovém právu, uloží soud na návrh odpůrce, aby složil soudem určenou jistotu za náklady řízení, s tím, že nesložil-li jistotu do stanovené lhůty, nebude proti vůli odpůrce v řízení pokračovat a řízení zastaví. Jistotu nelze uložit, jestliže: a) návrh na její složení byl podán, teprve když odpůrce ve věci již jednal nebo vykonal procesní úkon, ač již věděl, že navrhovatel není českým občanem nebo že české občanství pozbyl; b) ve státě, jehož je navrhovatel příslušníkem, se v podobných případech od českého občana jistota nežadá; c) navrhovatel má v České republice nemovitý majetek v ceně dostačující k úhradě nákladů, které odpůrci v řízení vzniknou; d) návrh na zahájení řízení je vyřizován platebním rozkazem, elektronickým platebním rozkazem nebo evropským platebním rozkazem; e) navrhovatel je osvobozen od soudních poplatků a záloh.

Podle rozhodnutí Soudního dvora EU princip rovného zacházení zakotvený v čl. 59 Smlouvy o EHS (nyní čl. 56 Smlouvy o fungování EU) platí ve všech případech, kdy osoba nabízí služby, obvykle za úplat, na území jiného členského státu, než ve kterém je její sídlo, ať už je sídlo osob, kterým jsou tyto služby určeny, kdekoliv. Představuje diskriminaci z důvodu národnosti, která je články 59 a 60 Smlouvy o EHS (nyní čl. 56 a 57 Smlouvy o fungování EU) zakázána, ukládá-li členský stát státnímu příslušníku z jiné členské země, který

jakožto vykonavatel poslední vůle podal žalobu u soudu tohoto členského státu, z důvodu, že je cizincem, povinnost zaplatit jistotu za náklady řízení. Právo na rovné zacházení zakotvené v právu Společenství (nyní v právu EU) nesmí být podmíněno existencí mezinárodní smlouvy, založené na principu reciprocity, uzavřené mezi členskými státy. Účinnost práva Společenství (nyní práva EU) se nesmí lišit napříč různými odvětvími vnitrostátního práva, do kterých může zasahovat. Skutečnost, že předmět řízení má základ v dědickém právu, neumožňuje vyloučit aplikaci v právním řádu Společenství (nyní EU) zakotveného práva svobodného poskytování služeb ve vztahu k osobě pověřené vyřízením dané dědické věci (viz *rozsudek Soudního dvora* ze dne 1. července 1993, *Anthony Hubbard /Testamentvollstrecker/ v. Peter Hamburger, věc C-20/92*).

Civilní procesní úprava členského státu, která zavazuje státní příslušníky a právnické osoby z jiné členské země složit jistotu za náklady řízení v řízení, které hodlají zahájit proti státnímu příslušníku či právnické osobě z tohoto členského státu, spadá do působnosti Smlouvy o založení Evropského společenství ve smyslu jejího čl. 6 odst. 1 a podléhá všeobecnému principu zákazu diskriminace, stanovenému tímto článkem, má-li dopad, být nepřímý, na obchod zboží a službami mezi členskými státy. Takový dopad může mít zejména v případě, kdy jistota za náklady řízení má být složena v řízení zahájeném žalobou o zaplacení kupní ceny zboží. Článek 6 odst. 1 Smlouvy o založení Evropského společenství totiž brání členskému státu žádat po státním příslušníku z jiné členské země, jenž u soudu tohoto státu zahájil řízení proti státnímu příslušníku tohoto státu, aby zaplatil jistotu za náklady řízení, nelze-li takovou povinnost uložit vlastnímu občanu, který nemá v této zemi majetek ani místo pobytu, za předpokladu, že se žaloba týká výkonu základních svobod zaručených právem Společenství (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 20. března 1997, *David Charles Hayes a Jeannette Karen Hayes v. Kronenberger GmbH, věc C-323/95*).

Vzhledem k tomu, že akt o podmínkách přistoupení z roku 1994 neobsahuje žádné zvláštní podmínky ohledně aplikace čl. 6 Smlouvy o založení ES, toto ustanovení je třeba dle čl. 2 aktu o přistoupení považovat za přímo aplikovatelné s tím, že Rakouskou republiku zavazuje od data jejího přistoupení a použije se v této členské zemi i na budoucí účinky skutečností nastalých před jejím přistoupením. Vnitrostátní civilní procesní úprava členského státu jako ta, jež požaduje po příslušníku jiné členské země, v případě, že není jeho rezidentem, složit jistotu za náklady řízení v případě, že hodlá podat žalobu proti společnosti, jíž je akcionářem, která má sídlo v tomto státě, spadá pod úpravu obsaženou v čl. 6 odst. 1 Smlouvy o založení Evropského společenství a podléhá všeobecnému principu zákazu diskriminace založenému tímto článkem, pokud pravidla práva Společenství, která chrání zájmy akcionářů, spadají do působnosti Smlouvy. Čl. 6 odst. 1 Smlouvy je třeba vykládat tak, že brání členskému státu požadovat složení jistoty za náklady řízení po příslušníku jiné členské země, jenž je zároveň příslušníkem země, která není členskou zemí, v níž je zároveň rezidentem, v situaci, kdy tato osoba, jež není rezidentem a nemá žádný majetek v tomto členském státě, podala žalobu v postavení akcionáře proti společnosti se sídlem v tomto členském státě, není-li takový požadavek adresován i příslušníkům tohoto státu, kteří nejsou jeho rezidenty a nemají zde majetek (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 2. října 1997, *Stephen Austin Saldanha a MTS Securities Corporation v. Hiross Holding AG, věc C-122/96*).

Výslovný zákaz uložení povinnosti složit jistotu za náklady řízení obsahuje například ustanovení čl. 44 odst. 5 nařízení č. 4/2009 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinnostech.

Vnitrostátní soud může podle článku 25 nařízení č. 1896/2006 vyměřit soudní poplatek podle vnitrostátní úpravy za předpokladu, že tato úprava není méně příznivá než úprava, která platí pro obdobné případy upravené vnitrostátním právem a v praxi neznemožňuje nebo nadměrně neztěžuje výkon práv přiznaných unijním právem (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 13. prosince 2012, *Iwona Szyrocka v. SiGer Technologie GmbH., věc C-215/11*).

K uplatnění zásad efektivity a rovnocennosti ve spotřebitelském právu viz např. *rozsudek Soudního dvora* ze dne 14. června 2012, *Banco Español de Crédito SA v. Joaquín Calderón Camino, věc C-618/10*, a judikaturu tam citovanou.

Vnitrostátní *úpravu promlčení* nelze považovat za úpravu, která by byla v rozporu se zásadou rovnocennosti, upravuje-li vedle promlčení nároků založených právem unie i promlčení nároků založených vnitrostátním právem, a lze-li obě úpravy promlčení z hlediska jejich účelu a podstatných parametrů považovat za podobné (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 15. dubna 2010, *Friedrich G. Barth v. Bundesministerium für Wissenschaft und Forschung, věc C-542/08*).

Právo Společenství zamezuje aplikaci ustanovení vnitrostátního práva členského státu, na základě kterého žaloba na náhradu škody způsobené státem porušením práva Společenství vnitřní legislativou, které bylo zjištěno rozsudkem Soudního dvora v řízení dle čl. 226 Smlouvy, může uspět pouze v případě, že žalobce

vyčerpal všechny opravné prostředky, které má k dispozici podle vnitrostátního práva ke zpochybnění platnosti správního aktu přijatého na základě této vnitrostátní úpravy, zatímco toto ustanovení vnitrostátního práva se nepoužije v případech žalob na náhradu škody proti státu opírajících se o porušení Ústavy touto legislativou, které bylo zjištěno příslušným soudem. Princip ekvivalence totiž vyžaduje, aby *soubor norem upravujících opravné prostředky* byl aplikován, lhotejnost, zda jde o opravné prostředky opírající se o porušení práva Společenství, nebo o porušení práva vnitrostátního. S přihlédnutím k jejich cíli a základním charakteristikám obě dotčené žaloby na náhradu škody mohou být považovány za podobné, jakmile se na jedné straně týkají stejného cíle, tj. odškodnění osoby, která utrpěla újmu jednáním či opomenutím státu, a na druhé straně jediný rozdíl mezi nimi spočívá v tom, že porušení práva, o které se opírají, bylo v prvním případě zjištěno rozhodnutím Soudního dvora podle čl. 226 Smlouvy a v druhém případě příslušným vnitrostátním soudem. Tato posledně zmíněná okolnost však při absenci dalších charakteristických prvků umožňujících dospět k závěru o existenci dalších rozdílů mezi těmito žalobami nepostačuje ve smyslu principu ekvivalence k rozlišování mezi těmito dvěma typy žalob (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 26. ledna 2010, *Transportes Urbanos y Servicios Generales SAL v. Administración del Estado*, věc C-118/08).

Podstatou a smyslem *požadavku efektivity práva EU* je podobně jako v případech zákazu diskriminace dosažení *modifikované aplikace* nebo dokonce *vyločení aplikace* vnitrostátní (procesní) úpravy, která znemožňuje či znesnadňuje uplatňování nároků založených právem Evropské unie ve srovnání s podobnými nároky založenými právem vnitrostátním (viz např. výše citované *rozsudky Soudního dvora* ve věci C-20/92, ve věci C-201/02 nebo ve věci C-242/95).

Nestanoví-li nařízení (unijní právní úprava) důsledky určitých skutečností, přísluší vnitrostátnímu soudu, aby v zásadě aplikoval vnitrostátní právo své země. Musí přitom dbát na zajištění plné účinnosti práva unie, což jej může vést k tomu, aby případně nepoužil vnitrostátní úpravu, která tomu brání, nebo aby vnitrostátní normu upravující pouze vnitrostátní poměry interpretoval způsobem umožňujícím regulaci dotčené přeshraniční situace (viz v tomto smyslu zejména *rozsudek Soudního dvora* ze dne 9. března 1978, *Simmenthal*, věc 106/77, bod 16; *rozsudek Soudního dvora* ze dne 19. června 1990, *The Queen v. Secretary of State for Transport, ex parte: Factortame Ltd a další*, věc C-213/89, bod 19; *rozsudek Soudního dvora* ze dne 20. září 2001, *Courage Ltd v. Bernard Crehan a Bernard Crehan v. Courage Ltd a další*, věc C-453/99, bod 25; *rozsudek Soudního dvora* ze dne 17. září 2002, *Antonio Muñoz y Cia SA a Superior Fruiticola SA v. Frumar Ltd a Redbridge Produce Marketing Ltd.*, věc C-253/00, bod 28, *rozsudek Soudního dvora* ze dne 8. listopadu 2005, *Götz Leffler v. Berlin Chemie AG*, věc C-443/03, bod 51).

Podle judikatury Soudního dvora přísluší vnitrostátním soudům, aby uplatněním zásady spolupráce, zakotvené v článku 5 Smlouvy o založení EHS, zajistily právní ochranu, která účastníkům řízení náleží na základě přímého účinku práva Společenství (viz *rozsudky Soudního dvora* ze dne 10. července 1980, *Ariete*, věc 811/79, a *Mireco*, věc 826/79). S požadavky vlastními povaze práva Společenství by bylo neslučitelné jakékoliv ustanovení vnitrostátního právního řádu či jakákoliv právní, správní nebo soudní praxe, které by měly za následek oslabení účinnosti práva Společenství tím, že by bránily vnitrostátnímu soudu, příslušnému k aplikaci tohoto práva, ponechat neaplikována ta ustanovení vnitrostátního práva, která představují překážku, byť jen dočasnou, v zajištění plné účinnosti a aplikace norem práva Společenství (viz *rozsudek Soudního dvora* ze dne 9. března 1978, *Simmenthal*, věc 106/77). Plná účinnost práva Společenství by byla rovněž narušena, bylo-li by ustanovení vnitrostátního práva s to zabránit soudu projednávajícímu spor, který se řídí právem Společenství, *nařídít předběžné opatření* za účelem zajištění plné účinnosti soudního rozhodnutí, které má být vydáno ohledně existence práv dovozovaných z práva Společenství. Z toho vyplývá, že soud, který by za těchto okolností nařídil předběžné opatření, nebýt konkrétního ustanovení vnitrostátního práva, je povinen od použití takového ustanovení vnitrostátního práva upustit. Tento výklad potvrzuje i systém zavedený článkem 177 Smlouvy o EHS, jehož účinnost by byla oslabena, pokud by vnitrostátní soud, který přerušil řízení do doby rozhodnutí o předběžné otázce, nemohl nařídít předběžné opatření do doby vydání rozhodnutí o věci, které je závislé na rozhodnutí o položené předběžné otázce (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 19. června 1990, *The Queen v. Secretary of State for Transport, ex parte: Factortame Ltd a další*, věc C-213/89).

V řízení, jehož předmětem jsou závazky a práva občanskoprávní povahy, která byla účastníky svobodně nabyta, je na vnitrostátním soudu, aby aplikoval závazná ustanovení komunitárního práva, jako jsou čl. 3(f), 85, 86 a 90 Smlouvy, i když účastník, v jehož prospěch tato úprava svědčí, se jich nedovolal, v případě, že dotčené vnitrostátní právo tuto aplikaci umožňuje. V souladu se zásadou spolupráce, zakotvenou v čl. 5 Smlouvy, je na vnitrostátních soudech, aby zajistily právní ochranu, která jednotlivci náleží na základě bezprostředního účinku komunitárního práva. To nicméně vnitrostátním soudům neukládá, aby se z úřední povinnosti

zabývaly porušením jeho norem v případech, kdy za účelem posouzení takové otázky by byly nuceny zříci se pasivní role, která jim v řízení přísluší, a kdy by musely přesáhnout předmět sporu tak, jak jej účastníci definovali, a kdy by se musely zabývat i jinými skutečnostmi a okolnostmi než pouze těmi, na nichž účastník, jemuž taková práva svědčí, staví svůj nárok. Při absenci odpovídající komunitární úpravy je na vnitrostátním právu, aby určilo příslušné soudy a upravilo procesní pravidla, která se použijí v případě žalob na ochranu práv, která jednotlivci svědčí na základě přímého účinku komunitárního práva. Tato pravidla však nesmějí být méně výhodná než ta, která se použijí v případě podobných vnitrostátních žalob, a nesmějí výkon práv přiznaných komunitárním právem činit nemožným či přehnaně komplikovaným. Ustanovení vnitrostátního práva, které by *znemožňovalo zahájení řízení o předběžné otázce* dle čl. 177 Smlouvy, nesmí být v tomto směru aplikováno. Každou věc, v níž vyvstává otázka, zda vnitrostátní procesní úprava splňuje tyto podmínky, je třeba posoudit s ohledem na úlohu tohoto ustanovení v řízení, na jeho průběh a na jeho zvláštnosti v jeho různých stupních. Přitom je třeba vzít v úvahu pokud možno také základní principy, na nichž je vnitrostátní právní systém postaven, jako je zajištění práva na obranu, zásada právní jistoty a řádného vedení řízení. V tomto ohledu zásada, podle které v civilním sporném řízení je na účastnících, aby byli aktivní, a soudu přísluší jednat z úřední povinnosti pouze ve výjimečných případech, kdy jeho zapojení vyžaduje veřejný zájem, odráží pojetí vztahů mezi jednotlivcem a státem, která převažují ve většině členských zemí. Chrání právo na obranu a zajišťuje řádný průběh řízení mj. tím, že zamezuje prodlením, jež jsou hodnocení nových argumentů a námitek vlastní (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 14. prosince 1995, *Jeroen van Schijndel a Johannes Nicolaas Cornelis van Veen v. Stichting Pensioenfonds voor Fysiotherapeuten, spojené věci C-430/93 a C-431/93*).

Unijní právo, a zejména článek 267 SFEU je třeba vykládat v tom smyslu, že *brání aplikaci vnitrostátní právní úpravy*, podle které jsou obecné soudy rozhodující o odvolání nebo v posledním stupni řízení povinny v případě, že dospějí k závěru, že vnitrostátní zákon je v rozporu s čl. 47 Listiny základních práv EU, předložit v rámci řízení, které před nimi probíhá, ústavnímu soudu návrh na zrušení zákona namísto toho, aby se v konkrétním případě omezily na jeho nepoužití v rozsahu, v němž přednostní povaha tohoto řízení brání ve svém důsledku těmto obecným soudům ve výkonu jejich pravomoci nebo v plnění jejich povinností obrátit se na Soudní dvůr s předběžnými otázkami, a to jak před podáním takového návrhu vnitrostátnímu soudu pověřenému výkonem kontroly ústavnosti zákonů, tak případně po rozhodnutí tohoto soudu o uvedení návrhu. Unijní právo, a zejména článek 267 SFEU musí být naopak vykládány v tom smyslu, že nebrání takové vnitrostátní právní úpravě, podle které obecné soudy mají možnost: obrátit se v kterémkoliv okamžiku v průběhu řízení, který považují za vhodný, a dokonce i po ukončení incidenčního řízení o kontrole ústavnosti zákonů, na Soudní dvůr s jakoukoliv předběžnou otázkou, kterou pokládají za nezbytnou; přijmout jakékoliv opatření nezbytné k zajištění předběžné soudní ochrany práv přiznaných právním řádem Unie a po ukončení takového incidenčního řízení upustit od použití dotčeného ustanovení vnitrostátního právního předpisu, pokud dospějí k závěru, že je v rozporu s právem Unie. Je na předkládajícím soudu, aby ověřil, zda lze vnitrostátní právní předpisy vykládat v souladu s těmito požadavky unijního práva (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 11. září 2014, *A v. B a další, věc C-112/13*).

Zásada spolupráce vyplývající z článku 10 Smlouvy o založení ES neukládá vnitrostátnímu soudu povinnost ignorovat vnitrostátní procesní úpravu do té míry, že by mohl *přezkoumat pravomocné rozhodnutí* soudu a zrušit je, jeví-li se, že je v rozporu s právem Společenství. V zájmu zajištění stability práva a právních vztahů i řádného výkonu spravedlnosti je totiž důležité, aby soudní rozhodnutí, která se po vyčerpání přípustných opravných prostředků nebo po uplynutí lhůt stanovených pro jejich podání stala konečnými, již nemohla být zpochybněna (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 16. března 2006, *Kapferer, věc C-234/04*).

Úprava *příměřených promlčecích lhůt* je z hlediska zásady efektivit, v zájmu zachování právní jistoty jak žalobce tak i příslušného státního orgánu, slučitelná s právem Unie. Tyto lhůty totiž nejsou s to prakticky znemožnit nebo nadměrně ztížit výkon práv založených právním řádem EU. Tříletá promlčecí lhůta se v tomto smyslu jeví jako přiměřená (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 15. dubna 2010, *Friedrich G. Barth v. Bundesministerium für Wissenschaft und Forschung, věc C-542/08*).

Do okamžiku, než dojde k řádné transpozici směrnice do vnitrostátního právního řádu, nemohou jednotlivci požívat svých práv v plném rozsahu. Tento stav nejistoty přetrvává i poté, co Soudní dvůr rozhodl o tom, že dotčený členský stát nesplnil své povinnosti plynoucí ze směrnice, a dokonce i když Soudní dvůr rozhodl, že konkrétní ustanovení směrnice jsou dostatečně určitá a bezpodmínečná, aby bylo možno se jich dovolat před vnitrostátním soudem. Pouze řádná transpozice směrnice je s to tento stav nejistoty odstranit a pouze po takové transpozici je nastolena právní jistota, která je předpokladem toho, aby po jednotlivcích mohlo být žádáno, aby se svých práv domáhali u soudu. Z toho vyplývá, že do doby řádného provedení směrnice členský stát, jenž je

s jejím provedením v prodlení, se nemůže vůči jednotlivci dovolávat *zmeškání lhůty* pro podání žaloby proti státu na ochranu práv, která jednotlivci přiznávají ustanovení této směrnice, a že lhůta k zahájení řízení dle vnitrostátního práva do této doby neběží. Právo Společenství brání příslušným orgánům členského státu dovolávat se v řízení zahájeném u vnitrostátního soudu jednotlivcem proti nim za účelem ochrany práv přiznaných mu přímo čl. 4 odst. 1 Směrnice 79/7 vnitrostátních procesních podmínek upravujících lhůty pro zahájení řízení, pokud dotčený členský stát tuto směrnici ve vnitrostátním právním řádu řádně neprovedl (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 25. 7. 1991, *Theresa Emmott v. Minister for Social Welfare a Attorney General*, věc C-208/90).

Povinnost členských států založená směrnicí v podobě výsledku, kterého má být dosaženo, a jejich povinnost podle čl. 5 Smlouvy přijmout všechna vhodná opatření obecné či konkrétní povahy k zajištění splnění takové povinnosti je závazná pro všechny orgány členských států, včetně soudů, jde-li o záležitosti spadající do jejich pravomoci. Z toho vyplývá, že při aplikaci vnitrostátního práva soud, jemuž náleží jeho interpretace, je povinen je pokud možno vykládat ve světle znění a účelu směrnice tak, aby byl naplněn její smysl a vyhověno požadavku upravenému ve třetím odstavci čl. 189 Smlouvy. Jednotlivci jsou oprávněni dovolávat se proti státu v řízeních před vnitrostátními soudy ustanovení směrnice, která se jeví, pokud jde o její věcnou působnost, bezpodmínečnými a dostatečně konkrétními, není-li plná aplikace takové směrnice ve skutečnosti zajištěna. Tedy nejen v případech, kdy směrnice nebyla implementována či byla implementována vadně, ale také v případech, kdy vnitrostátní opatření, která směrnici provádějí bezvadně, nejsou aplikována tak, aby bylo dosaženo jejího smyslu. Ve skutečnosti bezvadné provedení směrnice vnitrostátními opatřeními nevyčerpává účinky směrnice a členské státy zůstávají vázány požadavkem zajistit plnou aplikaci směrnice dokonce i po přijetí prováděcích opatření (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 11. července 2002, *Marks & Spencer plc v. Commissioners of Customs & Excise*, věc C-62/00).

Na druhou stranu nelze účastníkům umožnit dovolávat se komunitární právní úpravou způsobem svědčícím o *zneužití práva* či o podvodném jednání. Právo Společenství nebrání vnitrostátním soudům v aplikaci vnitrostátní úpravy za účelem zjištění, zda právo založené komunitární právní úpravou není uplatňováno zneužívajícím způsobem. Aplikace takové vnitrostátní úpravy však nesmí být na újmu účinnosti a jednotné aplikaci komunitárního práva v členských zemích. Vnitrostátní soudy nejsou především oprávněny při hodnocení výkonu práv založených komunitární úpravou modifikovat rozsah této úpravy či ohrozit její cíle (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 12. 5. 1998, *Alexandros Kefalas a další v. Elliniko Dimosio a Organismos Oikonomikis Anasygkrotisis Epicheiriseon AE /OAE/*, věc C-367/96, *rozsudek Soudního dvora* ze dne 23. 3. 2000, *Dionysios Diamantis v. Elliniko Dimosio a Organismos Oikonomikis Anasygkrotisis Epicheiriseon AE /OAE/*, věc C-373/97).

Právo Společenství odporuje vnitrostátní právní úprava, která obecně vylučuje *odpovědnost členského státu za škodu* způsobenou jednotlivci porušením práva Společenství rozhodnutím vnitrostátního soudu rozhodujícího v poslední instanci z důvodu, že k tomuto porušení došlo v důsledku výkladu právních norem nebo v důsledku hodnocení skutečností a důkazů provedených tímto soudem. Vyloučení veškeré odpovědnosti státu v těchto případech by totiž vedlo k popření smyslu principu, podle něž jsou členské státy povinny nahradit škodu způsobenou jednotlivcům zjevným porušením komunitárního práva rozhodnutím vnitrostátního soudu rozhodujícího v poslední instanci, pokud by takové vyloučení odpovědnosti nezaručovalo jednotlivcům efektivní soudní ochranu jejich práv, založených systémem komunitárního právního řádu. Odpovědnost členského státu za škody způsobené jednotlivcům porušením práva Společenství rozhodnutím vnitrostátního soudu rozhodujícího v poslední instanci může být dána ve výjimečných případech, kdy tento soud zjevným způsobem porušil právo. Toto zjevné porušení je posuzováno zejména s ohledem na kritéria, jako jsou stupeň srozumitelnosti a určitosti porušené normy nebo to, zda porušení bylo záměrné, zda chybné právní hodnocení je omluvitelné nebo neomluvitelné, zda došlo k porušení povinnosti předložit žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podle třetího pododstavce článku 234 Smlouvy o ES dotčeným soudem, a v každém případě je presumováno, bylo-li dotčené rozhodnutí vydáno ve zjevném rozporu s judikaturou Soudního dvora v dané oblasti. Ačkoliv nelze v tomto ohledu vyloučit, aby vnitrostátní právo upřesňovalo kritéria pro posouzení povahy nebo stupně porušení povinnosti, která musí být splněna, má-li být založena odpovědnost státu za porušení práva Společenství rozhodnutím vnitrostátního soudu rozhodujícího v poslední instanci, tato kritéria však v žádném případě nemohou být přísnější než ta, která platí v případě zjevného porušení práva a která jsou upřesněna v *rozsudku Soudního dvora* ze dne 30. září 2003, *Gerhard Köbler v. Republik Österreich*, věc C-224/01. Z toho vyplývá, že s právem Společenství je v rozporu vnitrostátní právní úprava, která omezuje odpovědnost státu pouze na případy úmyslu nebo vážného porušení povinností soudce, vedlo-li by takové omezení k vyloučení odpovědnosti dotčeného členského státu v případech, kdy došlo ke zjevnému porušení práva (*rozsudek Soudního dvora* ze dne 13. června 2006, *Traghetti del Mediterraneo SpA v. Repubblica italiana*, věc C-173/03).

Zásada účinné soudní ochrany představuje obecnou zásadu práva Společenství, která vyplývá z ústavních tradic společných členským státům, která byla zakotvena v člancích 6 a 13 Evropské úmluvy o lidských právech a která byla rovněž znovu stvrzena v článku 47 Listiny základních práv Evropské unie.

Soudům členských států podle zásady spolupráce uvedené v článku 10 ES přísluší zajistit soudní ochranu práv, která procesním subjektům vyplývají z práva Společenství. Při neexistenci právní úpravy Společenství v této oblasti přísluší vnitrostátnímu právnímu řádu každého členského státu, aby určil příslušné soudy a upravil procesní podmínky soudních řízení určených k zajištění ochrany práv, která procesním subjektům vyplývají z práva Společenství.

Ačkoliv Smlouva o ES zakotvila některé přímé žaloby, které mohou být případně uplatněny soukromými osobami před soudem Společenství, nezamýšlela vytvořit před vnitrostátními soudy za účelem zachování práva Společenství jiné právní prostředky než ty, které zakládá vnitrostátní právo. Jinak by tomu bylo pouze tehdy, kdyby ze struktury vnitrostátního právního řádu vyplývalo, že neexistuje žádný právní prostředek umožňující (ani incidenčně) zajistit dodržování práv, která procesním subjektům vyplývají z práva Společenství. Ačkoliv v zásadě přísluší vnitrostátnímu právu, aby určilo aktivní legitimaci procesního subjektu a jeho právní zájem na podání žaloby, právo Společenství vyžaduje, aby vnitrostátní právní předpisy nezasahovaly do práva na účinnou soudní ochranu. Je větší členských států stanovit systém procesních prostředků a řízení, které umožní zajistit dodržování tohoto práva.

V tomto ohledu procesní podmínky soudních řízení určených k zajištění ochrany práv, která procesním subjektům vyplývají z práva Společenství, nesmějí být méně příznivé než ty, které se týkají obdobných řízení na základě vnitrostátního práva (*zásada rovnocennosti*), a nesmějí v praxi znemožňovat nebo nadměrně ztěžovat výkon práv přiznaných právním řádem Společenství (*zásada efektivity*). Každý případ, v němž vyvstává otázka účinnosti vnitrostátního procesního ustanovení, musí být analyzován s přihlédnutím k místu tohoto ustanovení v řízení jako celku, jeho průběhu a jeho zvláštnostem u různých vnitrostátních soudních orgánů. Krom toho vnitrostátním soudům přísluší vykládat takové procesní podmínky použitelné na řízení, ve kterých rozhodují, v co nejvyšším možném rozsahu takovým způsobem, aby tyto podmínky mohly být použity způsobem přispívajícím k provedení cíle zajistit účinnou soudní ochranu práv, která procesním subjektům vyplývají z práva Společenství.

Zásada účinné soudní ochrany práv přiznaných procesním subjektům právem Společenství nevyžaduje v právním řádu členského státu existenci samostatné žaloby směřující primárně k překzumu souladu vnitrostátních ustanovení s článkem 49 ES, pokud jiné účinné právní prostředky, které nejsou méně příznivé než ty, které se týkají obdobných vnitrostátních žalob, umožňují takový soulad posoudit incidenčně.

Zásada účinné soudní ochrany práv přiznaných procesním subjektům právem Společenství vyžaduje, aby právní řád členského státu umožňoval nařízení *předběžného opatření* až do doby, kdy příslušný soud rozhodne o souladu vnitrostátních ustanovení s právem Společenství, je-li nařízení takových opatření nezbytné k zaručení plné účinnosti soudního rozhodnutí, jež má být vydáno ohledně existence takových práv. Uvedená zásada musí být vykládána tak, že v případě pochybnosti o souladu vnitrostátních ustanovení s právem Společenství se případně nařízení předběžných opatření k odkladu použití uvedených ustanovení až do doby, kdy příslušný soud rozhodne o souladu těchto ustanovení s právem Společenství, řídí kritérii určenými vnitrostátním právem použitelným před uvedeným soudem, pokud tato kritéria nejsou méně příznivá než ta, která se týkají obdobných návrhů na základě vnitrostátního práva, a pokud v praxi neznemožňují nebo nadměrně neztěžují předběžnou soudní ochranu takových práv (*rozsudek Soudního dvora ze dne 13. 3. 2007, Unibet /London/ Ltd a Unibet /International/ Ltd v. Justitiekanslern, věc C-432/05*).

Žaloba podaná podle čl. 43 nařízení č. 44/2001 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, za účelem napadení rozhodnutí konstatujícího vykonatelnost usnesení o věcné obstavě majetku podle článků 38 až 42 uvedeného nařízení a nařizujícího věcnou obstavku majetku, představuje uplatnění unijního práva ve smyslu článku 51 Listiny základních práv Evropské unie. Zásada účinné soudní ochrany tak, jak je zakotvena v článku 47 Listiny základních práv Evropské unie, může zahrnovat nárok na nepřiznání práva na náhradu nákladů řízení nebo poplatků za právní služby advokáta v řízení zahájeném takovou žalobou. Vnitrostátnímu soudu však přísluší ověřit, zda podmínky přiznání takové pomoci představují omezení práva na přístup k soudům, které zasahuje do tohoto práva v jeho samotné podstatě, zda směřují k legitimnímu cíli a zda existuje rozumný vztah proporcionality mezi použitými prostředky a sledovaným cílem. V rámci tohoto posouzení může vnitrostátní soud zohlednit předmět sporu, rozumné šance navrhovatele na úspěch, závažnost věci pro navrhovatele, komplexnost uplatnitelného práva a použitelného řízení, jakož i schopnost tohoto navrhovatele účinně hájit svou věc. Pro posouzení proporcionality může mimoto vnitrostátní soud zohlednit výši předem placených nákladů řízení, jakož i okolnosti, zda případně představují nepřekonatelnou překážku pro přístup k soudu. Pokud jde konkrétně o právnické osoby, může vnitrostátní soud zohlednit jejich poměry. Může tak zejména vzít v úvahu formu a ziskovost či neziskovost dotčené právnické osoby, jakož i finanční schopnost jejich společníků nebo akcionářů a jejich možnost získat částky nezbytné k podání žaloby (*usnesení Soudního dvora ze dne 13. 6. 2012, GREP v. Freistaat Bayern, věc C-156/12*).